

УДК 338
ББК 60.2

Кінаш І.П.

СОЦІАЛЬНА СФЕРА ЯК РЕСУРС СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу,
76000, вул. Карпатська, 15,
тел.: 0342507623

Анотація. У статті визначено роль соціальної сфери в процесі стійкого розвитку та її сутнісні характеристики. Перспективи розвитку держави визначаються через успішне функціонування соціальної сфери як масштабного сектора економіки.

Ключові слова: соціальна сфера, сталий розвиток, послуги, ресурс держави.

Annotation. The role of social services in the process of sustainable development and its essential characteristics have been defined. The state prospects are determined for by the successful functioning of the social sphere as large-scale sector.

Key words: social affairs, sustainable development, services, resource state.

Вступ. Сучасна економіка все більше втягується в новий, глобально-постіндустріальний етап суспільного розвитку. У ньому спостерігається зростання ролі соціальної сфери та результатів її діяльності.

Причиною розвитку соціальної сфери є те, що поряд з матеріальними потребами з розвитком суспільства все більше зростають потреби в суспільних і духовних благах, які саме створюються в соціальній сфері. Чим повніше насичуються потреби в матеріальних благах, тим більше попит переміщується на соціальні та культурні блага. Поєднання матеріального виробництва й соціальної сфери дає змогу забезпечувати відповідність між матеріальним добробутом і духовним розвитком людини. Адже науково-технічна революція, якісно нова техніка вимагають підвищення рівня освіти, кваліфікації, загальної культури людини, її дисциплінованості та відповідальності за доручену справу. Усе це визначає зростаючу роль й активний зворотний вплив соціальної сфери на розвиток суспільного виробництва.

Останнім часом проводяться дослідження, які стосуються оцінки проблем і перспектив розвитку соціальної сфери, зокрема, В.Куценко, Я.Остафійчуком. Розробкою маркетингових механізмів управління соціальною сферою займались А.Павленко, А.Войчак, О.Іщенко. Особливості функціонування окремих ринків послуг у полі зору науковців В.Плескач, С.Дзезик, О.Гут, З.Надюк. Питанням якості послуг присвячені дослідження науковців Т.Данилюк, І.Пасінович, Ю.Котляревського. Виявленню регіональних тенденцій розвитку соціальної сфери присвячені праці науковців Т.Носулич, Т.Завари та ін. Проте недостатньо вивченими залишаються питання розгляду соціальної сфери в контексті сталості, що визначається новим етапом розвитку держави. Тому теоретичні розробки в цьому напрямі зумовлюють актуальність дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є визначення зростаючої ролі соціальної сфери в умовах переходу держави до сталого розвитку.

Результати. Як свідчить досвід, недооцінка соціальної сфери, її відставання від розвитку виробництва є однією з причин відставання в науково-технічному прогресі, зростанні ефективності виробництва. Через це розвиток соціальної сфери слід розглядати як важливий чинник прискорення економічного розвитку. Розвиток соціальної сфери економіки зумовлений впливом таких факторів, як: соціальні зміни в суспільстві, що спричиняють зростання доходів населення, трансформації способу життя, підвищення загальної потреби в тенденції розвитку бізнесу, що сприяє зростанню вимог до

якості послуг; політика держави, яка може проявлятися у посиленні контролю над ціноутворенням у соціальній сфері, прийнятті законів, що допомагають активізації розвитку останньої; розвиток інформаційних технологій та їх упровадження у виробництво, що проявляється в інтеграції комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, у більш активному використанні комп'ютерної техніки та мережі Інтернет, у появі нових видів послуг; інтернаціоналізація і глобалізація організації соціальної сфери, які тісно пов'язані з активізацією процесів об'єднання та поглинання на міжнародному рівні, виходом підприємств на нові ринки, а також із виникненням значної кількості стратегічних альянсів, підвищенням активності транснаціональних сервісних компаній; розвиток науково-технічного прогресу, що зумовлює вихід на ринок широкого спектра інноваційних послуг, пов'язаних з інформаційними технологіями, комп'ютеризацією, новими способами комунікацій. Науково-технічний прогрес усуває бар'єри при наданні послуг на відстані, стимулює розвиток міжнародного ринку послуг. Розвитку соціальної сфери в Україні сприяє також процес приватизації та дерегулювання багатьох галузей, перш за все таких, як транспорт, страхування, телекомунікація тощо. Про зростаючі темпи соціального сектора економіки України свідчить динаміка зростання обсягу вироблених послуг (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка зростання обсягу вироблених послуг в Україні

Показник	2002	2005	2006	2007	2009
Обсяг вироблених послуг у фактичних цінах, млн грн	46 971	95 832,3	120 910,2	157 005,1	224 583,6
Темпи зростання до відповідного періоду попереднього року у фактичних цінах, %	123	131	126	130	143

Джерело: [1, с.61].

В умовах постіндустріального суспільства слід відзначити такі особливості сфери послуг, як високий динамізм, територіальна сегментація і локальний характер, висока швидкість обороту капіталу внаслідок короткого виробничого циклу, їх висока чутливість до ринкової кон'юнктури у зв'язку з неможливістю транспортувати й складувати послуги, у процесі надання послуг відбуваються особистий контакт виробника й споживача, індивідуальність і нестандартність надання послуг, висока диференціація продукту в одній галузі, наявність асиметрії інформації у виробника та споживача.

Завданням послуг є: поліпшення умов життєдіяльності людей у трудовій і культурно-побутовій сферах; їх фізичне та духовне вдосконалення; розв'язання найважливіших соціальних проблем.

Соціальну сферу нині треба розглядати як масштабний сектор економіки з розгалуженою і складною структурою, що надає не лише традиційні послуги, а й ті, які з'явилися у ринкових умовах (електронна пошта, дистанційне навчання, придбання авіа- і залізничних квитків у режимі он-лайн, сервісне обслуговування виробленого продукту, інформаційні послуги тощо).

Соціальна сфера сприяє розширенню складових матеріальної культури. З розвитком соціальної сфери розширюється мережа ресторанів, кафе, суттєво збільшується використання людиною предметів культурно-побутового та господарського призначення в повсякденному житті. Усе це зумовлює процес модернізації суспільства. У світі визнано: чим більше людина в повсякденному житті використовує речей, які забез-

печують комфорт, гігієну та зміцнення її здоров'я, тим вища якість життя. Тому розвиток соціальної сфери є ключем до перетворення соціальної активності у важливий ресурс економічного зростання.

Соціальна сфера – це каталізатор розвитку цивілізації, чинник формування духовно зрілої, компетентної, соціально активної людини, яка комфортно себе почуває в умовах будь-якої професійної діяльності. Саме соціальна сфера забезпечує зниження тиску соціально-економічних потрясінь на людину й суспільство, їй належить значна роль у підвищенні ефективності суспільного виробництва, економії живої праці, здійсненні ринкових перетворень.

У країнах із соціально орієнтованою економікою піднесення соціальної сфери розглядають як один із важливих факторів переходу до сталого розвитку. Статистика країн світу свідчить, що чим вищою є частка соціальних послуг у величині ВВП, тим вищим є і власне ВВП (табл. 2).

Таблиця 2

Валовий внутрішній продукт на одного жителя

(дол. США)

Країна	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Бельгія	25,6	25,6	25,2	25,3	25,7	24,0	24,5
Болгарія	20,6	24,4	23,6	25,2	26,4	31,1	35,4
Німеччина	20,6	24,4	23,6	25,2	26,4	31,1	35,4
Іспанія	20,3	19,8	19,1	18,8	18,4	18,4	18,4
Франція	20,5	20,5	20,7	19,9	20,3	20,0	20,4
Італія	24,3	24,2	24,3	24,2	24,9	23,6	23,7
Австрія	18,4	18,7	18,0	16,8	16,6	16,4	16,0
Угорщина	33,4	36,0	34,5	34,1	35,9	37,8	36,9
Польща	18,2	18,1	18,3	8,7	19,4	19,6	19,9
Словакія	27,3	28,2	27,7	27,9	31,8	30,0	30,8

Джерело: www.epp.eurostat.ec.europa.e.

Чим більшою є частка соціальної сфери у ВВП, тим вищим, як правило, є індекс людського розвитку (ІЛР). Підтвердженням цього є дані, наприклад, Норвегії та Швеції. ІЛР є найвищими у світі. Наша держава за ІЛР значно відстає від зазначених країн. Так, якщо в 1990 р. Україна займала 45 позицію, то у 2010 р. – 69 із 169 держав світу [4]. Таким чином, за останні два десятиріччя наша держава у забезпеченні умов для розвитку людини втратила багато.

З розвитком соціальної системи пов'язана не лише зміна структури ВВП, але й тенденція превалювання зайнятості в тих сферах економічної діяльності, що виробляють (надають) послуги, над зайнятістю в промисловому виробництві. Ця тенденція притаманна багатьом країнам світу. Досить високі показники частки зайнятих у соціальному секторі мають, зокрема, Велика Британія (81% зайнятого населення), Данія (77,3%), Люксембург (77%), Нідерланди (77%), Канада (75%), Австралія (75%), Норвегія (74%), США (73%), Бельгія (73%), Франція (71,8%), Нова Зеландія (68,1%) [3].

Соціальна сфера впливає на формування якісних характеристик сукупного працівника, на рівень його освіти, культури, на стан здоров'я, на розширення можливостей працівника підвищувати свою ділову активність, розвивати свої творчі здібності.

Важливою складовою робочої сили є здоров'я, а індикатором соціального відтворення, поряд з іншими інтегральними соціальними й економічними показниками, є суспільне здоров'я, яке ВООЗ розглядає в контексті соціально-економічного розвитку в рамках визначених якості та способу життя. На зміцнення здоров'я має бути спрямована діяльність не лише закладів охорони здоров'я, а й сфери фармації, сервісні послуги.

ги в медичній галузі, медична допомога, обсяг і якість медичних послуг. Такий підхід і передбачає міжнародна концепція “Здоров’я для всіх у XXI столітті”. Покращення стану здоров’я населення України є одним з пріоритетів державної політики, оскільки фізично й психічно здорові люди мають більше можливостей для самовдосконалення, для роботи на користь своєї Вітчизни, для народження здорового потомства, що в перспективі створить міцний фундамент для побудови національної економіки.

В інформаційному суспільстві, в умовах величезного потоку рекламної інформації роль соціальної сфери полягає в тому, щоб навчити аналізувати цю інформацію, певною мірою її структурувати, вибирати найнеобхіднішу – для задоволення конкретних інформаційних потреб.

Сьогодні соціальна сфера перетворюється на наукомістку сферу, а низка її галузей – інформаційно-комп’ютерні, науково-дослідні, телекомунікація, торгівля – за рівнем технічної оснащеності перевищують рівень цього показника в обробній промисловості. Водночас можна сказати, що соціальна сфера стає виробником знань, які потім поширюються на всі сегменти економіки, відкриваючи перед нею нові перспективи зростання, підвищення якості й ефективності. Цьому сприяє й глибока інтеграція послуг в інвестиційний процес. Важливим кроком у цьому напрямі є включення витрат на програмне забезпечення комп’ютерної техніки до складу загальних капіталовкладень в економіку.

Ще з давніх часів люди усвідомлювали значення освіти в їх житті. Історія залишила нам відомості про книголюбство Ярослава Мудрого, про знання п’яти іноземних мов його сином Всеволодом, про писемність дочки Анни, що вважалося на той час вагомим досягненням. Освіта виступає суттєвим чинником, який впливає на розвиток національної економіки, забезпечує її конкурентоспроможність. Усвідомлення Україною важливості того, що люди та їх розвиток є складовою національної економіки, знайшло відображення в підписаній у 2000 р. Декларації ООН “Цілі наступного тисячоліття”. До 2015 р. Україна зобов’язалася виконати такі цілі, як подолання бідності, забезпечення якісної освіти впродовж життя, сталий розвиток довкілля, поліпшення здоров’я матерів і зменшення дитячої смертності, обмежити поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу та туберкульозу, покладення початку до скорочення їх масштабів [2].

Нині населення розуміє, що здобуття освіти – це інвестиції в людський капітал. Освіта не лише сприяє підвищенню продуктивності праці людини, а й потенційно забезпечує тривалий зовнішній ефект, який відчувається тоді, коли суспільно ефективні дії однієї людини збільшують добробут іншої. Так, освічена людина може висунути ідеї, які стають корисними для іншої, ними має можливість користуватися кожен, хто потрапив у сферу впливу освіти. Тож не дивно, що ЮНЕСКО ще в 1993 р. створила спеціальну “Міжнародну комісію з освіти для XXI століття”, яка дійшла висновку, що освіта має розвиватися випереджаючими темпами, і без запровадження нової моделі освітньої системи неможливо сформувати суспільство стійкого розвитку.

Особливо велике значення соціальної сфери в накопиченні нематеріальних активів (людських, організаційних, управлінських), які, значно доповнюючи інвестиції в матеріальний капітал, відіграють роль стратегічного ресурсу соціально-економічного прогресу та конкурентоспроможності. На потреби виробництва переважно працює система вищої освіти, збільшується інвестиційна складова й у базовій освіті, де закладаються гуманітарні, культурні та інші характеристики, необхідні для продуктивної участі й комфортного існування людини в постіндустріальному суспільному середовищі. У багатьох країнах світу освіта належить до найпріоритетніших галузей економіки й розглядається як головний чинник вирішення соціально-економічних проблем.

Таким чином, розвиток соціальної сфери, результати її діяльності, на нашу думку, визначають стале майбутнє країни.

Висновок. Соціальну сферу нині слід розглядати як масштабний ресурс сталого розвитку, оскільки вона дає можливість якісному перетворенню умов життя людей. Матеріали досліджень указують на зростання соціального сектора економіки в Україні, про що свідчить позитивна динаміка обсягів вироблення послуг.

Розвиток соціальної сфери зумовлений впливом таких факторів: соціальними змінами в суспільстві, інтернаціоналізацією і глобалізацією організації соціальної сфери, розвитком науково-технічного прогресу, процесом приватизації та дерегулювання багатьох галузей в Україні.

Компоненти соціальної складової економіки формують освітній рівень населення, забезпечують збереження й поліпшення стану його здоров'я, збагачуючи тим самим людський ресурс держави.

1. Статистичний щорічник України за 2009 рік : [стат. зб.]. – К. : Держ. підприємство “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – 566 с.
2. Україна. Цілі розвитку тисячоліття // Соціально-економічний розвиток України. – Режим доступу : www.me.gov.ua.
3. Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/>.
4. Режим доступу : <http://www.undp.org.ua/ua/media/45-prosperity-poverty-reduction-and-mdgs/1026-ukraine-is-ranked-69th-out-of-169-countries-the-2010-human-development-report-says>.

Рецензенти:

Петренко В.П. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу;

Сус Т.Й. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.

УДК 314.325

ББК 65.240

Киш Л.М., Гелета О.О.

**АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ
У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Вінницький національний аграрний університет,
Міністерство аграрної політики України,
кафедра інформаційних технологій в менеджменті,
21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3,
тел.: 0432357084,
e-mail: office@vsau.org, rector@vsau.org

Анотація. Стаття містить основні аспекти роботи служби зайнятості у Вінницькій області, стан і проблеми ринку праці в регіоні та шляхи вирішення цих проблем.

Ключові слова: зайнятість, ринок праці, служба зайнятості, безробіття, програма зайнятості.

Annotation. The article contains the basic aspects of work of service of employment in the Winnitca area, consisting and problems of labour-market of region, and ways of working out these problems.

Key words: employment, labour-market, service of employment, unemployment, program of employment.

Вступ. Проблема зайнятості та можливості працевлаштування була й залишається однією з невідкладних проблем. Зайнятість – це складна, багатогранна соціально-економічна категорія, яка має глобальний загальнодержавний та загальнолюдський харак-